

III MINI VODIČ - PRIRUČNIK ZA TRENERE

Ovaj priručnik je namenjen mladim trenerima koji žele da znanja koja su stekli podele sa svojim vršnjacima. Nastaje kao rezultat trenerske obuke za vršnjačke edukatore iz oblasti CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA u okviru projekta “ODRŽIVI GLOBALNI CILJEVI PRIMENJENI OD STRANE LOKALNIH MLADIH (GOAL)”. Na treningu su mladi, kroz proces obuke, vežbajući, zajedno sa svojim trenerom, napravili scenarije za radionice koje se nalaze u ovom priručniku.

Priručnik uredio: Marjan Cvetković

SAVETI EDUKATORIMA

Edukatori/edukatorke,

Pred vama se nalazi 3 scenarija koji sadrže sledeće tematske celine:

- 1.
- 2.
- 3.

Scenario radionice treba prilagoditi potrebama grupe sa kojom radite, prostoru, materijalu i vremenu kojim raspolazete, i naravno, vašim sposobnostima i afinitetima, tako da se ne morate u potpunosti držati scenarija koji su pred vama. U scenarijima je takodje naveden osnovni materijal potreban za izvodjenje radionica, koji možete menjati/dopuniti po potrebi. Potrebno je da izvedete minimum 3 radionice u kojima ćete obuhvatiti i detaljno proraditi zadate teme i ostvariti cilj radionice. Radionicama prethodi teorijski deo, iz koga se možete sami pripremiti, i koristiti neke delove u samim radionicama. Svaki radioničar će dobiti i spisak učesnika, kao i dnevnik rada voditelja koji je neophodno uredno voditi.

Osnove radioničarskog postupka

Radioničarski postupak, ili radionice, su postale posebno popularne u svetu i kod nas u poslednjih desetak godina. Široko su prihvaćene i primenjuju se u psihološkoj praksi i to posebno u okviru preventivnih programa namenjenih deci i mladima. Učestvovanje u radionicama često liči na igru, a u stvari radionice se bave veoma ozbiljnim stvarima. U radionicama se kao sredstvo izražavanja koristi crtež, priča, gluma. U toku rada u radionicama se razvija pozitivna klima, povezanost medju učesnicima, osećanje pripadnosti, razvija se socijalna odgovornost. Svi učesnici radionice sede u krugu, svi učestvuju, nema posmatrača. Vodi se računa o potrebama svih učesnika, razvija se odgovornost u odnosu na druge i situaciju. Trajanje radionice je unapred dogovoreno i idealno je da traje izmedju 60 i 90 minuta. Idealan broj učesnika je do 15.

Rad u radionicama je kreativan čin. Radionice je moguće prilagodjavati ili praviti nove u zavisnosti od potreba programa, vodeći računa o osnovnim principima radioničarskog postupka. Radionica je model interaktivnog učenja koji se oslanja na individualna iskustva učesnika i voditelja, osmišljen je kao aktivni, iskustveni, reflektivni i kooperativni proces. Radionica koristi i kratka teorijska izlaganja za objašnjavanje prirode ključnih pojmova i fenomena i njihovo povezivanje sa postojećim znanjima i iskustvima učesnika. Radionica kao način učenja teži da imitira proces saznavanja kakav se obavlja u autentičnim životnim okolnostima i vodi celovitom iskustvenom doživljaju, upotrebljivom i trajnom. To se postiže kroz planirano, vodjeno i vremenski skraćeno prolaženje kroz ključne faze ovakvog učenja:

- učesnici se uvode u temu;
- kreira se situacija koja svima omogućava da aktivno učestvuju u istraživanju i pronalaženju rešenja;
- kroz diskusiju se razmenjuje, pojašnjava i uobličava iskustvo;
- to iskustvo se dovodi u vezu sa postojećim znanjima i uopštava.

Vrste radionica

Radionice se mogu svrstati u dve grupe:

1. **Kreativne radionice** koje imaju za cilj razvijanje kreativnog izražavanja. U ovu grupu spadaju dramske, likovne, pesničke, video;

2. **Edukativne radionice** čiji je cilj saznanje u najširem smislu reči. U okviru edukativnih radionica razlikujemo:

a) kognitivne radionice čiji je cilj sticanje konkretnih znanja i veština ali i usmeravanje i podsticanje bazičnih kognitivnih procesa kao što je rasudjivanje, učenje, pamćenje, mišljenje, argumentovanje bazičnog stava, planiranje;

b) preventivne radionice čiji je cilj primarna prevencija kroz sticanje znanja i uvida u sebe, druge i odnose sa drugima. Usmerene su na razvoj ličnosti, izražavanje emocija i sl.

Za rad u radionicama edukuju se stručnjaci iz različitih struka: psiholozi, pedagozi, sociolozi, lekari, vaspitači, nastavnici, učitelji. Potrebno je da poseduju određeno teorijsko znanje i bazičnu emotivnu osetljivost za populaciju sa kojom rade. U radionicama se ne provociraju jake emocije. Rad je tako osmišljen da učesnik primi početan impuls, da razmišlja o temi, da nalazi svoja rešenja i sl. Važno je napomenuti da se u toku radionice mogu desiti jake provale emocija. U takvim situacijama je važno uspostaviti neverbalni i verbalni kontakt sa osobom, pokušati empatijski otkriti sta osobu muči, ostati sa njom dok ne izađe iz problema.

Radioničarska pravila

1. *Svi učesnici radionice sede u krugu.* Iz ove pozicije proizilazi da su svi učesnici ravnopravni, uključujući i voditelja. Ovakav razmeštaj sedenja simbolizuje zajedništvo i diskreciju;
2. *Svi imaju jednaku šansu da budu saslušani.* Najčešće se voditelj obraća svima ponaosob, odnosno svi o istoj temi govore jedan za drugim onim redim kako sede u krugu, ili na neki drugi način. *Svako ima pravo da se njegovo mišljenje čuje;*
3. *Ne tolerišu se preterano paralelni razgovori i upadanje u reč. Svako svakoga sluša;*
4. *U radionici svi učestvuju, nema posmatrača,* ali svako ima pravo da zadrži svoje mišljenje za sebe, da ga ne iznese u grupi, tako što će kada na njega dodje red, reći *dalje;*
5. *Poštuje se dogovoreno vreme,* nema ni kašnjenja ni ranijih odlazaka;
6. *Uvažava se različitost u mišljenju i doživljavanju;*
7. *Potrebe svakog učesnika koje ne ugrožavaju aktivnost cele grupe se uvažavaju;*
8. ...

Pravila uspostavlja grupa i može uvoditi nova ili menjati pravila tokom rada. Pravila važe za sve i moraju se poštovati.

Osnovne postavke radionica (SCENARIO)

Radionice se veoma razlikuju zavisno od uzrasta, kome su namenjene i ciljeva koji se žele postići. Medjutim osnovne postavke su im zajedničke, a to su: Scenario ima svaka radionica i ma kako delovala spontano, osmišljena je unapred. Scenario je dat u okviru strukturisanih aktivnosti učesnika koje voditelj uvodi u obliku konkretnih zahteva.

Elementi scenarija su:

1. Ime/tema radionice;
2. Cilj/ciljevi radionice;
3. Potreban materijal za rad, precizno definisan sa svim stavkama;
4. Uvodna aktivnost/i sa jasno definisanim tajmingom koja čini do ¼ vremena radionice;

5. Glavna - centralna aktivnost/i sa jasno definisanim tajmingom koja čini bar ½ od ukupnog vremena trajanja radionice;

6. Završna aktivnost sa jasno definisanim tajmingom, u okviru nje se sprovodi i evaluacija rada, i ona traje do ¼ vremena radionice.

Dinamika u radionicama je specifična i prolazi kroz više faza. Najpre se javlja lični doživljaj koji je isprovociran sadržajem scenarija. Doživljaj može biti veoma intenzivan, obojen emocijama. Lični doživljaj je sirovi materijal koji se kroz dalji proces pretvara u uvid ili saznanje, što je zapravo i cilj edukativnih radionica. Uobličavanje doživljaja i razmena doživljaja medju učesnicima radionice je sledeća faza rada. Elaboracija sledi na kraju, obrada doživljaja i uvid.

Ciljevi radionica

- Da naučimo kako da razumemo sebe i druge;
- Da saznamo nešto o drugima i o sebi;
- Da otkrijemo kako da rešavamo probleme koji nas muče;
- Da se družimo i naučimo neke nove igre;
- Da naučimo kako da razrešavamo sukobe sa poznatim i nepoznatim osobama;
- Da naučimo neke stvari koje nigde ne možemo da naučimo.

Radioničarske aktivnosti

- vrtlog ideja;
- rešavanje problema u grupi;
- igra uloga;
- vežbanje veština;
- igre;
- zadaci za grupe;
- diskusija u malim grupama;
- diskusija u celoj grupi;
- prezentacija učesnika;
- kratka predavanja;
- pokazna vežba/demonstracija;
- mini debata...

Uloga voditelja

Voditelj radionice treba da ima jasan cilj i pripremljen plan radionice i da tokom realizacije prati potrebe grupe sa kojom radi i održava grupnu dinamiku. Voditelj ne treba da bude predavač i vodja već da ima ulogu više moderatora koji usmerava rad grupe i pomaže da se dostignu ciljevi rada. Da bi bio kvalitetan voditelj treba da razmisli o korišćenju različitih metoda tokom radionice koji ne samo da zabavljaju učesnike već šakaljive teme predstavljaju na manje stresan način. Uključivanjem učesnika, voditelj će ne samo ohrabriti učesnike da učestvuju i prihvate temu, već će razviti i sopstvene veštine. Evaluacija tokom i/ili nakon radionica će pokazati da li su učesnici nešto naučili, da li je voditelj svoj posao dobro odradio, da li je razjasnio ključna pitanja i da li je možda nešto propustio.

Prijatno okruženje, poverenje i stručnost voditelja da govori o određenoj temi podstaći će učesnike da započnu diskusiju. Voditelj treba da se poveže sa učesnicima, tako će oni biti otvoreniji da prime poruku i da promene svoj stav ili ponašanje, posmatraće voditelja kao pouzdan izvor informacija i verovaće u primljene informacije. Voditelj stalno mora da radi na gradjenju svog kapaciteta (komunikacija, samodisciplina, samopoštovanje, relevantno znanje, organizacione sposobnosti itd.). Voditelj može da unapred zada neki zadatak ili neku drugu pripremu – nešto što će angažovati učesnike, a neće ih preopteretiti uz objašnjenje u čemu je svrha domaćeg rada i na koji način bi ga trebalo upotrebiti (Npr: neki članak o određenoj tehnici pisanja priče može poslužiti kao odskočna daska za raspravu u radionici o pisanju.). Voditelj treba da menja ritam tokom radionice, sa diskusije, priče prelaziti na vizuelne metode i sl. ili obrnuto. Voditelj treba da menja intonaciju, koristi gestove rukama i da se kreće prednjim delom prostorije, da bi održao svoju prezentaciju aktivnom. Voditelj treba da se smeje i uspostavlja kontakt pogledom sa učesnicima. Voditelj mora biti zainteresovan za svoj rad da bi to očekivao i od učesnika. Voditelj treba da podstiče grupu da iznosi svoje ideje, rešenja i postavlja pitanja. Voditelj bi trebao da deli štampane materijale koji rezimiraju izložene činjenice i grade most do konkretne primene, pomoću njih će radionica postati lakša za upotrebu i trajnija, ali svakako ne smeju biti preobimni. Voditelj na radionicu dolazi ranije kako bi uradio poslednje pripreme, dočekao učesnike i završava radionicu na vreme.

Šta voditelj radionice ne treba da čini na radionici:

- glasno čudjenje zašto je on pozvan da vodi radionicu, izvinjenjem da je on nedovoljno kvalitetna osoba za vodjenje radionice, takva skromnost se tumači kao strah, zbunjenost i od tog trenutka sve može krenuti nizbrdo;
- provesti radionicu u čitanju ili obradi štampanih materijala koji su podeljeni na početku. To je dosadno, učesnici su to mogli i sami učiniti. Umesto toga, takvi materijali mogu da posluže za izradu skice osnovnih informacija koje se mogu podeliti na kraju kao podsetnik;
- postati žrtva nervoznih manira, kao što je poigravanje sitninom, nakitom, markerom i sl. jer će se učesnici koncentrisati na to, umesto na ono što govorite;
- oslanjati se previše na tehnologiju, prezentacije, video materijale i sl;
- psovati ili se služiti neslanim šalama;

- kritikovati rad pojedinca pred grupom, preradite primer da biste maskirali identitet njegovog autora ili pozovite autora na raspravu „za i protiv“ tog rada.

Na početku prve zajedničke radionice voditeljeva dobrodošlica i uvod treba da posluže učesnicima kao šansa da steknu predstavu o tome ko je voditelj i o čemu i kako će se raditi na radionici. Ovo treba da posluži da opusti učesnike i da stvori ugodnu atmosferu, prijateljsku atmosferu.

Planiranje radionice

Planiranje radionice zahteva veštine voditelja. Plan rada koji je voditelj pripremio, kao i materijal su jako važni za uspešnost radionice. Iako se pripreme mogu uraditi unapred, dinamika radionice će se videti tek kada se voditelj susretne sa učesnicima. Rad na pripremi radionice obuhvata administrativnu pripremu, pisanje scenarija, rad na materijalu i odgovaranje na potrebe učesnika. Prilikom planiranja radionice voditelj treba da razmotri sledeća pitanja:

- Kako izgled i način rasporeda nameštaja u učionici može uticati na dinamiku radionice?
- Koja je svrha dnevnog reda radionice/seminara, kako voditelj može odgovoriti na neočekivane promene u dnevnom redu ili rasporedu rada?
- Kako razumevanje celokupnog spektra komunikacija, verbalnih i neverbalnih, pomaže voditelju da se efektivno predstavi, kao i da vidi i razume učesnike?
- Koja vrsta tehnika i aktivnosti se može koristiti u radionici da bi se pomoglo učesnicima da interaktivno i zainteresovano uče teme i rade na vežbama?

Podela u grupe

Neke aktivnosti su takve da se mogu raditi u velikoj grupi, ali često ima i onih koje zahtevaju podelu u manje grupe. Broj članova grupe zavisi od vrste aktivnosti. Način na koji će voditelj deliti učesnike u grupe zavisi od njegove/njene kreativnosti, raspoloživog vremena, sredstava i samih učesnika.

- Najjednostavniji način je 1,2,3 - Voditelj broji učesnike zavisno od broja grupa koje su mu potrebne – ukoliko mu treba 3 grupe, broji 1, 2, 3, te svi učesnici koji su broj 1 čine jednu grupu, svi koji su broj 2 – drugu itd. Ovo se takodje može uraditi deljenjem (izvlačenjem) po tri papirića različite boje, flomastera, bombona i sl.
- Voditelj deli učesnike po nekoj *karakteristici* (na primer - jedna grupa su oni koji nose farmerice, ostali su druga, ili jedna grupa su oni rođeni u proleće, druga u leto, treća u jesen itd, zavisno od broja potrebnih grupa).
- *Atom* – Voditelj daje direkciju učesnicima da se slobodno kreću po prostoru, kako žele (poželjno uz muziku). Kada vikne “Atom”, zaustave se. Kada kaže “Atom 3” formiraju se grupe od troje, tako što se učesnici hvataju sa najbližima

do njih. Držeći se za ruke formiraju grupe od po troje. Pušta se muzika i sve kreće ispočetka. Voditelj menja broj grupe, i na kraju kaže broj učesnika koji mu je potreban po grupi.

- *Slagalice* – Voditelj pripremi onoliko broj slika koliko malih grupa planira, a zatim svaku sliku makazama iseče na onoliko broj delova po koliko će biti učesnika u grupi. Svaki učesnik dobija po jedan isečeni deo neke slike. Zadatak je da svi šetaju po prostoriji i pronadju druge učesnike koji imaju deo iste slike kao oni. Tad formiraju male grupe i unutar njih slažu svoju sliku. Sličan način je da voditelj nekoliko poznatih poslovice napiše na papirima, i svaki iseče na dva dela.

Pregled evaluacije i procena

Na kraju radionice treba planirati prikupljanje povratnih informacija o celokupnom programu radionice. Komentari i sugestije se mogu davati tokom diskusije u velikoj grupi – otvorena diskusija je dobro tle za iskrenu i spontanu evaluaciju. Komentari se mogu davati u formalnom evaluacijskom obrascu, koji se mogu podeliti učesnicima na kraju radionice. Ukoliko su anonimni, to pruža mogućnost učesnicima da budu iskreniji.

Evaluacija može da se koristi:

- na kraju svake radionice
- na kraju ciklusa radionice
- kad god voditelj želi da proveriti koliko su učesnici naučili, ili koliko su zadovoljni radionicom.

Postoje razne vrste evaluacija:

- formalne – sa pitanjima otvorenog i/ili zatvorenog tipa
- neformalne (zabavne, kreativne...):
 - *“Peace” znak* - voditelj nacrtat znak na flipčartu i podeli po tri stikera (poželjno u tri različite boje). U jedan deo znaka lepe se pohvale, u drugi kritike, u treći sugestije ili predlozi. Ovo se takodje može izvesti sa crtežom drveta - u koren učesnici lepe pohvale, na stablo kritike i na grane predloge.
 - *Skala* - nacrtati na podu skalu od 1-5 i postaviti pitanje -“Koliko ste zadovoljni radionicom”, gde će svako stati na onaj deo skale koji označava stepen njegovog/njenog zadovoljstva. Ovaj vid evaluacije može se proširiti raznim potpitanjima.
 - *Cvetići* – zamolite učesnike da na svojim papirićima (stikerima) nacrtaju cvet bez latica. Zatim im recite da ocene radionicu brojem latica (ukoliko bi dali ocenu 1 neka nacrtaju jednu laticu, ukoliko bi ocenu 5 – pet latica i sl.). Kasnije učesnici to predaju voditelju ili lepe na flipčart.
 - *Zvezdice* – napišite aktivnosti radionice na flipčartu. Učesnici prilaze i lepe prethodno podeljenje/ ili samostalno napravljene zvezdice (srca, ili neki drugi simbol) pored aktivnosti koja im se najviše dopala.

- *EKG* – zamolite učesnike da nacrtaju pravu liniju, a preko nje ekg zapis koji će pokazati kako su se učesnici osećali tokom radionice – od početka prema kraju. Ukoliko su bili nerasporeženi ili nezadovoljni, zapis ide ispod prave linije, ukoliko su bili ravnodušni, poklapa se sa njom, i ukoliko su bili zadovoljni ide iznad, a jako zadovoljni - skroz prema vrhu.
- *Smajliji* – učesnicima se podele papiri sa smajlijima koji označavaju različita osećanja. Učesnik zaokružuje onog koji najbolje pokazuje njegovo raspoloženje/zadovoljstvo nakon radionice.
- *Test* - kroz test proveriti koliko su učesnici radionice naučili o određenoj temi.
- *Glasanje* – voditelj čita pitanja, učesnici odgovaraju potvrdno podizanjem ruke ili pomeranjem u jedan deo prostorije za “Ne”, u drugi za “Da”. Ukoliko voditelj misli da bi učesnici iskrenije odgovarali ukoliko bi glasanje bilo tajno, okrene ledja, a zamoli nekog od učesnika da broji glasove. Mana je to što voditelj mora da postavlja zatvorena pitanja, te se kao dopuna može koristiti dodatni prazan papir, gde se učesnicima da sloboda da ostave komentare, sugestije, kritike i sl.

Nakon radionice voditelj treba da pregleda evaluacije. Voditelj treba da pokuša da proceni koliko polaznika je pokazalo poboljšanje u razumevanju osnovnih tema i koncepata, da li je bilo više napretka na nekim temama u odnosu na druge, što bi moglo da ukaže da treba poboljšati objašnjenja na manje shvaćene teme. Koristiti generalne evaluacijske komentare da bi se procenio rad voditelja kao dizajnera radionice i prezentatora. Odrediti da li postoje bilo kakvi trendovi u odgovorima koji mogu indikovati određena pitanja u kojima je voditelj jak ili slab. Obratiti pažnju na konkretne sugestije za promene ubuduće, to može pomoći u stalnom poboljšavanju materijala za radionice i generalnog repertoara. Voditelj mora da kritike prihvati konstruktivno i iskoristi informaciju kao resurs.

Preporuka: Za procenu pojedinačne uspešnosti radionica koristiti različite modele evaluacija, a za finalnu procenu uspeha vršnjačke edukacije koristiti pre i post upitnik koji sadrži elemente i finalne evaluacije. Modeli upitnika biće prateći prilozi ovog priručnika (prolagodite ih u skladu sa tematskim jedinicama edukacije).

Na kraju još par korisnih saveta:

- Ukoliko vam je teško da scenario ili teorijsku osnovu teme radionice upamtite u potpunosti, možete ga imati kraj sebe i povremeno *konsultovati*.
- Budite *fleksibilni*, razvijajte sposobnost da svoja očekivanja i predviđanja aktivnosti prilagodite potrebama, očekivanjima i stilovima učenja učesnika radionice. Ono u šta ćete se i sami uveriti tokom rada je da su neke aktivnosti izuzetno uspešne sa jednom grupom, a sa drugom ne.
- Jako je važno imati *smisao za humor* – ova osobina je od izuzetnog značaja jer pomaže u prevazilaženju teških i manje prijatnih situacija. Voditelj treba da zna

da se smeje sebi i svojim postupcima, da sagleda vedriju stranu situacije i da se smeje sa drugima (ali nikako drugima) kao i da podstiče učesnike da koriste svoj smisao za humor.

- *Živite ono što pripovedate* – vrednosti koje vi zastupate i kojima učite druge, treba da budu u skladu sa vašim ponašanjem u ličnom i naročito profesionalnom životu. Ne zaboravite da ste vi model na osnovu kojeg deca – mladi najbolje uče o tome kako izgleda uvažavanje razlika i poštovanje drugih.
- *Uživajte u sebi i onome što radite* – naučite da greške koje pravite ne posmatrate kao neuspeh, već kao mogućnost da se menjate, usavršavate i svaki dan budete sve bolji i zadovoljniji u poslu koji radite.
- *Vodite evidenciju dolazaka i dnevnik rada* – važni elementi za praćenje rada i izveštavanje, u nastavku su dati modeli koje ćete prilagoditi vašim potrebama.

DNEVNIK RADA VODITELJA (TRENERA)

ŠKOLA/LOKACIJA:

Ime i prezime voditelja:

Izveštaj za mesec:

Datum, trajanje	Sadržaj - opis aktivnosti	Broj učesnika/sastav - muško/žensko	Komentari, opservacije
...			

Spisak učesnika radionica i evidencija dolazaka

	Ime i prezime	Adresa	Kontakt: telefon/ e-mail															
1.																		
2.																		
3.																		
...																		

TEORIJSKI OKVIR

Šta su ciljevi održivog razvoja?

Ciljevi održivog razvoja, takođe poznati i kao globalni ciljevi, predstavljaju univerzalni poziv na delovanje radi iskorenjivanja siromaštva, zaštite životne sredine i obezbeđivanja mira i prosperiteta za sve.

Ovih 17 ciljeva zasnivaju se na uspehu milenijumskih ciljeva razvoja, ali obuhvataju i nove prioritetne oblasti kao što su klimatske promene, ekonomske nejednakosti, inovacije, održiva potrošnja, mir i pravda. Ciljevi su međusobno povezani budući da ključ uspeha jednog cilja često leži u sagledavanju izazova koji su svojstveni nekom drugom cilju.

Aktivnosti za ostvarivanje ciljeva održivog razvoja odvijaju se u duhu partnerstva i pragmatizma kako bi se sada napravili pravi izbori i time obezbedilo održivo poboljšanje života budućih generacija. Ciljevi daju jasne smernice i potciljeve koje sve države treba da usvoje u skladu sa svojim prioritetima i globalnim ekološkim izazovima u celini. Ciljevi održivog razvoja predstavljaju inkluzivnu agendu. Oni se bave osnovnim uzrocima siromaštva i ujedinjuju naše napore za uvođenje pozitivnih promena koje će se odraziti na našu planetu i njene stanovnike.

Ciljevi održivog razvoja stupili su na snagu u januaru 2016. godine i nastaviće da usmeravaju politiku i sredstva UNDP-a u narednih 15 godina. Kao vodeća razvojna agencija Ujedinjenih nacija, UNDP je u jedinstvenoj poziciji da kroz svoje delovanje u oko 170 zemalja i teritorija pomogne u realizaciji ovih ciljeva.

UNDP pruža podršku vladama da integrišu ciljeve održivog razvoja u njihove nacionalne razvojne planove i politike. Postizanje ciljeva održivog razvoja podrazumeva partnerstvo vlada, privatnog sektora, civilnog društva i građana kako bi se budućim generacijama obezbedilo bolje životno okruženje.

Vlada Republike Srbije je direktno učestvovala u razvoju i pisanju Agende održivog razvoja kroz uključivanje građana u proces putem konsultacija o razvojnoj agendi posle 2015 i direktnim učešćem predstavnika države na globalnim forumima na kojima su definisani ciljevi održivog razvoja. Multiresorna radna grupa za sprovođenje Agende za održivi razvoj 2030 osnovana je u decembru 2015. godine i bila je sastavljena od visokih predstavnika 27 resornih ministarstava i drugih organizacija. Radnom grupom predsedavala je ministarka bez portfelja zadužena za demografiju i populacionu politiku.

UN CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA (SDGs):

Cilj 1. Okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima;

Cilj 2. Okončati glad, postići bezbednost hrane i poboljšanu ishranu i promovisati održivu poljoprivredu;

Cilj 3. Obezbediti zdrav život i promovisati blagostanje za ljude svih generacija;

Cilj 4. Obezbediti inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti celoživotnog učenja;

Cilj 5. Postići rodnu ravnopravnost i osnaživati sve žene i devojčice;

Cilj 6. Obezbediti sanitarne uslove i pristup pijaćoj vodi za sve;

Cilj 7. Osigurati pristup dostupnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve;

Cilj 8. Promovisati inkluzivan i održiv ekonomski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve;

Cilj 9. Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovisati održivu industrijalizaciju i podsticati inovativnost;

Cilj 10. Smanjiti nejednakost između i unutar država;

Cilj 11. Učiniti gradove i ljudska naselja inkluzivnim, bezbednim, prilagodljivim i održivim;

Cilj 12. Obezbediti održive oblike potrošnje i proizvodnje;

Cilj 13. Preduzeti hitnu akciju u borbi protiv klimatskih promena i njenih posledica;

Cilj 14. Očuvati i održivo koristiti okeane, mora i morske resurse za održiv razvoj;

Cilj 15. Održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta i sprečiti uništavanje biodiverziteta;

Cilj 16. Promovisati miroljubiva i inkluzivna društva za održivi razvoj, obezbediti pristup pravdi za sve i izgraditi efikasne, pouzdane i inkluzivne institucije na svim nivoima;

Cilj 17. Učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj.

RADIONICE (pokazni model uvodne radionice)

Radionica br. 1: Timski rad je ključ

Cilj radionice: upoznavanje i jačanje grupne kohezije, motivisanje za učestvovanje u radu, upoznavanje sa programom i daljim radom, uspostavljanje pravila rada u grupi... (definisati cilj u skladu sa utvrđenim parametrima).

Potreban materijal: flip chart, papiri, papiri u boji, stikeri, markeri, flomasteri, olovke, makaze, krep traka, selotejp...

Trajanje radionice: 50 minuta

1. Uvodna aktivnost: 10 minuta

1. Predstavljanje (upoznavanje) – trajanje 5 minuta

(Voditelj predstavlja ukratko projekat i program. Nakon toga svi učesnici i voditelj treba da kažu svoje ime i prezime, radionicarska iskustva... i tome slično)

2. Ime i pridev – trajanje 5 minuta

(Svaki učesnik govori svoje ime i pridev koji ga opisuje, a počinje početnim slovom njegovog imena npr. raspevani Rade , tvrdoglava Tamara)

2. Glavna aktivnost: 30 minuta

1. Pravila, pravila..... – trajanje 10 minuta

(Voditelj upoznaje učesnike sa pravilima radionice koja ispisuje na flip čartu. Pored osnovnih pravila radioničarskog rada, učesnici i voditelj mogu odrediti i interna pravila, pravila koja će važiti u njihovoj grupi, učesnici zapisuju svoje predloge zajedno sa voditeljem)

2. Igrica (bakica) - trajanje 10 minuta

(Voditelj deli učesnike u dve grupe. Grupe treba da se dogovore kojeg će lika glumiti – bakicu, ratnika ili tigra. Cela grupa glumi istog lika. Voditelj im pokazuje smešan način na koji će glumiti (tigar – pokazuje kandže i viče „rrrrrrrrrrrr“, ratnik drži koplje, bakica štap i sl.) Ono što je važno je da tigar pobeđuje bakicu, ratnik tigra, a bakica ratnika. Grupa se dogovara, zatim stane jedna nasuprot druge. Voditelj odbrojava jedan, dva i sad (kad kaže 1 učesnici prave korak ka drugoj grupi, 2 - još jedan korak i „sad“ – pokazuju glumom kojeg lika su odabrali). Igra može da se ponovi više puta, dok voditelj zapisuje na flipčartu rezultat. Igra razvija timski duh.)

3. Profajler – trajanje 10 minuta

(Učesnike podeliti u parove. Cilj aktivnosti je da se kroz razgovor sa svojim parom učesnici međusobno bolje upoznaju, a nakon toga ostalima predstave svog para. Razgovor može trajati 3-5 minuta, a nakon toga preći na predstavljanje, koje treba da traje maksimalno pola minuta).

3. Završna aktivnost: 10 minuta

1. Grupna igra (pantomima) – trajanje 5 minuta

(Učesnici stoje u nizu (ukoliko je grupa velika moguće je oformiti i dve grupe). Voditelj zadaje neki pojam, koji nije baš lako objasniti pantomimom, i pokazuje ga prvom učesniku u nizu, koji ima zadatak da taj pojam objasni sledećem učesniku, on/ona sledećem i tako do kraja reda. Svi ostali iz grupe su okrenuti leđjima, i niko sem narednog učesnika ne treba da vidi kako se pojam pokazuje. Zadatak je da pojam stigne do poslednjeg učesnika u nizu)

2. Evaluacija (data mogućnost da vid evaluacije osmisli voditelj) – 5 minuta

RADIONICE IZ OBLASTI CILJEVA ODRŽIVOG RAZVOJA

.....

Radionica br. 2: Zajedno kroz ciljeve održivog razvoja (Darko, Zaječar)

Cilj radionice: upoznavanje učesnika radionice sa ciljevima održivog razvoja (definisati ciljeve održivog razvoja – šta su, čemu služe...).

Potreban materijal: flip chart tabla sa papirima, stikeri, markeri, flomasteri, olovke, makaze, krep traka, selotejp, pripremljena priča.

Trajanje radionice: 50 minuta

1. Uvodna aktivnost: 15 minuta

1. Vrtlog ideja – trajanje 15 minuta

(Voditelj na početku postavlja pitanje ŠTA SU CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA?! Nakon toga svi učesnici pišu asocijaciju na stikeru i lepe na flip čartu. Po ispisivanju pokreće se diskusija vođena od strane voditelja i dolazi se do definicije ciljeva i njihove podele)

2. Glavna aktivnost: 25 minuta

1. PRIČA « vođena fantazija » – trajanje 10 minuta

(Voditelj vodi učesnike kroz unapred pripremljenu priču tako što oni zatvore oči. Voditelj ih kroz priču navodi na putovanje (koje je realna situacija) uz razmišljanje i postavlja potpitanja kako bi zapazili sve detalje koji ih okružuju. Važno je da se grupa opusti, da bude tišina i da tok priče ide polako. Npr. Zvoni sat, ustajete za školu. Perete zube, na slavini voda teče sve vreme. Na stolu vas čeka užina u plastičnoj kesici...)

2. Diskusija – trajanje 15 minuta

(Voditelj nakon priče pokreće diskusiju. Ona se zasniva na razmišljanjima učesnika tokom “putovanja”. Voditelj beleži situacije, ključne detalje na table i povezuje ih sa ciljevima održivog razvoja uz objašnjenje zašto je to važno...)

3. Završna aktivnost: 10 minuta

1. Grupna igra (macinga) – trajanje 5 minuta

(Učesnici stoje u krugu i u vidu talasa prenose reč MAAA-CINGA. Talas kreće od voditelja koji izgovara glasno MAAA i taj deo reči se širi u vidu talasa. Kako se reč prenosi desno od voditelja, svako od učesnika kada izgovara MAAA ispruži obe ruke ka unutra. Taj deo traj dok se talas ne vrati kod voditelja, a onda svi zajedno glasno izgovaraju CINGA uz povlačenja ispruženih ruku ka sebi. Igra je relaksaciona.)

2. Evaluacija – trajanje 5 minuta

(Voditelj postavlja pitanje “Da je ova radionica jedna boja, koja bi to boja bila?” Svako od učesnika daje objašnjenje boje koju je izgovorio i tako se sumira uspešnost radionice)

Radionica br. 3: Ne spavaj – klimu spasavaj (Jovana i Milica, Zaječar)

Cilj radionice: upoznavanje učesnika radionice sa klimatskim promenama i ukazivanje na značaj pojedinačnog, lokalnog doprinosa za očuvanje planete (fokus na ciljeve održivog razvoja koji se odnose na klimatske promene i zaštitu životne sredine).

Potreban materijal: flip chart tabla sa papirima, stikeri, markeri, flomasteri, olovke, makaze, krep traka, selotejp, projektor, dostupnost interneta, set pitanja za igru i evaluaciju.

Trajanje radionice: 50 minuta

1. Uvodna aktivnost: 10 minuta

1. Vrtlog ideja – trajanje 10 minuta

(Voditelj na početku postavlja pitanje ŠTA SU KLIMATSKE PROMENE?! Nakon toga svi učesnici pišu asocijaciju na stikeru i lepe na flip čartu. Po ispisivanju pokreće se diskusija vođena od strane voditelja i dolazi se do definicije)

2. Glavna aktivnost: 30 minuta

1. Igra sa koracima – trajanje 20 minuta

(Grupa stoji u koloni. Voditelj vodi učesnike kroz unapred pripremljen set pitanja, postavlja jedno po jedno. Za svaki potvrđan odgovor, učesnici naprave korak napred. Npr. Da li koristite dezodoranse? Da li recikirate?...)

2. Diskusija – trajanje 10 minuta

(Voditelj nakon priče pokreće diskusiju. Ona se zasniva na sagledavanju pozicije u kojoj se nalazi svako od učesnika i analizi zašto je bitno da svako iz svog ugla daje doprinos očuvanju planete)

3. Završna aktivnost: 10 minuta

1. Igra (zakletva) – trajanje 5 minuta

(Učesnici stoje u koloni okrenuti ka voditeljima i izgovaraju zakletvu po izboru u odnosu na ono što je bilo potvrdno u igri sa koracima. Npr. Zaklinjem se da više neću koristiti plastične kese? i sl.)

2. Evaluacija – trajanje 5 minuta

(Voditelji imaju par pitanja za učesnike i to rade kroz aplikaciju MENTI ili ako ne postoji mogućnost za internet, radi se u pisanom obliku)

Radionica br. 4: Dualno obrazovanje = kvalitetno obrazovanje (Tamara i Nevena, Niš)

Cilj radionice: podizanje svesti o značaju dualnog obrazovanja (fokus na ciljeve održivog razvoja koji se odnose na obrazovanje i zapošljivost).

Potreban materijal: flip chart tabla sa papirima, stikeri, markeri, flomasteri, olovke, makaze, krep traka, selotejp, projektor, ozvučenje, laptop, dostupnost interneta, set pitanja za evaluaciju.

Trajanje radionice: 60 minuta

1. Uvodna aktivnost: 20 minuta

1. Asocijacije – trajanje 10 minuta

(Voditelj na početku traži od učesnika da daju asocijaciju na pojam ŠKOLA. Nakon toga svi učesnici pišu asocijaciju na stikeru i lepe na flip čartu. Po ispisivanju pokreće se kratka diskusija vođena od strane voditelja)

2. Vrtlog ideja – trajanje 10 minuta

(Voditelj postavlja pitanje ŠTA JE DUALNO OBRAZOVANJE?! Odgovori se izlistavaju usmeno, a voditelj ključne segmente beleži na flip čartu uz kratku diskusiju i tako se dolazi do definicije)

2. Glavna aktivnost: 30 minuta

1. PREZENTACIJA – trajanje 10 minuta

(Voditelji kroz pripremljenu prezentaciju upoznaju učesnike radionice sa primerima dobre prakse u zemlji i regionu vezano za dualno obrazovanje)

2. Igranje uloga – trajanje 20 minuta

(Voditelj deli učesnike u tri grupe koje imaju zadatak da simuliraju neki segment dualnog obrazovanje gde će se videti koje sve veštine se dobijaju tokom procesa, da se vide prilike, neke prakse, veza sa aktivizmom i sl. Igranje uloga se zasniva na sagledavanju pozicije u kojoj se nalazi svako od učesnika i analizi po završetku igre)

3. Završna aktivnost: 10 minuta

1. Igra (KALADONT) – trajanje 5 minuta

(Učesnici stoje u krugu i postiže se dogovor od koga kreće igra. Prvi izgovara neku reč koja se ne završava na KA, a sledeći nastavlja niz tako što njegova reč kreće sa poslednja dva slova prethodno izgovorene reči. Igra može biti tematska, tako što se koriste reči koje se ne završavaju na KA, a tiču se obrazovanja)

2. Evaluacija – trajanje 5 minuta

(Voditelji imaju par pitanja za učesnike i to rade kroz online aplikaciju ili ako ne postoji mogućnost za internet, radi se u pisanom obliku)

Korišćena literatura:

- *Priručnik za praktičnu primenu prevencije zloupotrebe alkohola i drugih droga „10 koraka“*, Spomenka Ćirić-Janković i grupa autora, Projekat Ministarstva zdravlja Republike Srbije, Beograd, 2007. godina
- *Zdravlje u akciji – mladi u interakciji, Priručnik o zdravim stilovima života za edukatore i primeri dobre prakse aktivizma mladih*, Marjan Cvetković i grupa autora, Projekat Ministarstva omladine i sporta Republike Srbije, Niš, 2010. godina
- <https://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/sustainable-development-goals.html>
- <http://www.ciljeviodrzivograzvoja.net/>
- <http://sdg.indikatori.rs/>

SADRŽAJ

- Saveti edukatorima
- Osnove radioničarskog postupka
- Vrste radionica
- Radioničarska pravila
- Osnovne postavke radionica (SCENARIO)
- Ciljevi radionica
- Radioničarske aktivnosti
- Uloga voditelja
- Planiranje radionice
- Podela u grupe
- Pregled evaluacije i procena
- Dnevnik rada voditelja
- Spisak učesnika radionica i evidencija dolazaka
- Teorijski okvir (Šta su ciljevi održivog razvoja? UN ciljevi održivog razvoja)
- Radionice (pokazni model – po završetku obuke tri radioničarska scenarija)
- Radionice iz oblasti ciljeva održivog razvoja
- Korišćena literatura